

В. І. Андрейцев, В. В. Максимов, Т. О. Євсюков

Землі природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного та рекреаційного призначення

**ЗЕМЛІ ПРИРОДООХОРОННОГО, ОЗДОРОВЧОГО, ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО
ТА РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ** – одна з категорій земель України.

Землі природоохоронного призначення (З. п. п.) – землі, де розміщені об'єкти і тер. природно-заповід. фонду. До З. п. п. належать землі природ. тер. та об'єктів природно-заповід. фонду (природні та біосферні заповідники, нац. природні парки, регіон. ландшафтні парки, заказники (за винятком мислив.), пам'ятки природи та заповідні урочища), а також землі штучно створ. об'єктів природно-заповід. фонду (ботан. сади, дендрол. і зоол. парки, парки-пам'ятки садово-парк. мистецтва). Для забезпечення на цих тер. природоохорон. режиму встановлюють охоронні зони, в межах яких забороняється діяльність, яка шкідливо впливає або може вплинути на забезпечення режиму З. п. п.

Землі оздоровчого призначення (З. о. п.) – землі, що мають природні оздоровчі фактори, сприятл. для профілактики захворювань та лікування насел. Для охорони З. о. п. встановлюють округи сан. охорони, у межах яких забороняється передавати земел. ділянки у колективну чи приватну власність, надавати у користування (зокрема в оренду) підприємствам, установам, організаціям та громадянам, діяльність яких несумісна з охороною природ. лікув. властивостей і забезпеченням сприятл. умов для відпочинку насел. або може негативно позначитися на сан. стані тер. З. о. п. у курорт. місцевостях виділяють у курортну зону, де є природні лікув. засоби, споруди та пристрої для їх використання сан.-курорт. закладами та установами відпочинку і культури, а також видовищні споруди, підприємства громад. харчування, торгівлі, побут. обслуговування, призначені для обслуговування осіб, які прибули на лікування і відпочинок. У межах округів сан. охорони З. о. п. інколи виділяють тер. зі спец. режимом використання та охорони. Чинне законодавство передбачає можливість створення зони суворого режиму, що охоплює земел. ділянки з мінерал. водами та озерами, лікув. болотами, лиманами, ін.

природ. оздоров. об'єктами, у межах якої заборонена будь-яка діяльність, що може негативно впливати на природні властивості цих земель. Окрім того, можуть бути виділені зони обмеження та нагляду. В зоні нагляду розміщені сан.-курортні заклади та об'єкти для відпочинку. Межі цієї зони збігаються з межами округу сан. охорони. Тут дозволені усі види робіт, що не мають негатив. впливу на природні лікув. засоби та екол. стан курорту.

В. І. Андрейцев

Землі історико-культурного призначення (З. і.-к. п.) – землі, де розміщені істор.-культурні заповідники, мемор. парки, поховання, археол. й архіт. пам'ятки, архіт.-ландшафтні комплекси тощо. З. і.-к. п. можуть перебувати у держ., комунал. або приват. власності, але не можуть бути передані з держ. чи комунал. власності у приватну. Законодавством встановлений особл. порядок віднесення земель до даної категорії та дозвіл. порядок використання З. і.-к. п. Крім того, на цих землях лише в окремих випадках дозволено проводити розвідув. роботи, причому підприємства, установи та організації, що їх проводять, зобов'язані відшкодувати власникам землі та землекористувачам усі збитки (зокрема неодержані доходи), а також за власний рахунок привести займані земел. ділянки у стан, придат. для використання їх за призначенням. Для забезпечення режиму З. і.-к. п. встановлюють охоронні зони, в межах яких забороняється діяльність, яка шкідливо впливає або може вплинути на забезпечення режиму цих земель.

Правовий режим земель цієї категорії визначено Земел. кодексом України, законами України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про природно-заповідний фонд України» (1992), «Про екологічну мережу України» (2004) та ін. нормативно-правовими актами.

В. В. Максимов

Землі рекреаційного призначення (З. р. п.) – землі для організації відпочинку насел., туризму та проведення спорт. заходів. З. р. п. відіграють важливу роль у житті суспільства, особливо в умовах поступового скорочення фіз. і збільшення розумових та нерв.-псих. затрат праці при зростанні її складності і напруженості. Саме тому процес відновлення робочої сили може бути забезпечений через споживання рекреац. ресурсів. У складі З. р. п. виділяють земел. ділянки: зелених зон і зелених насаджень міст та ін. насел. пунктів; навч.-турист. та екол. стежок; марков. трас; зайняті тер. будинків відпочинку, пансіонатів, об'єктів фізичної культури і спорту, турист. баз, кемпінгів, яхт-клубів, стаціонар. і наметових турист.-оздоров. таборів, будинків рибалок і мисливців, дит. турист. станцій, дит. та спорт. таборів тощо; надані для дачного будівництва та спорудження ін. об'єктів стаціонар. рекреації. З. р. п. можуть перебувати у держ., комунал. та приват. власності. На цих землях заборонена діяльність, що перешкоджає чи може перешкоджати використанню їх за призначенням, або негативно впливає чи може впливати на природ.

стан цих земель.

Станом на 2009 пл. 3. р. п. становила 108,2 тис. га. Існує тенденція до збільшення площ цих земель (для порівняння: станом на 1999 – 94,4 тис. га, 2005 – 104,6, 2007 – 107,8). У структурі власників та користувачів 3. р. п. найбільші площі припадають на лісогосп. підприємства – 46,1 тис. га (42,6 % від заг. площі), організації, підприємства й установи природоохорон., оздоров., рекреац. та істор.-культур. призначення – 31,5 тис. га (29,1 %) та громадян, яким надані земел. ділянки у власність і користування – 15,1 тис. га (14,0 %). Найбільше 3. р. п. перебуває у власності і користуванні організацій, підприємств і установ природоохорон., оздоров., рекреац. та істор.-культур. призначення Івано-Фр. обл. – 11,4 тис. га (39,2 % від заг. кількості) та АР Крим – 2,4 тис. га (8,2 %). У Донец., Одес., Харків., Херсон. та Черніг. обл. ці площі коливаються у межах 1,6–1,8 тис. га (5,3–6,0 %), в ін. регіонах вони порівняно незначні (від 0,1 до 1,2 тис. га).

Т. О. Євсюков

Рекомендована література

1. Бобкова А. Про поняття природних рекреаційних ресурсів // ПрУ. 2000. № 5.

Бібліографічний опис:

Землі природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного та рекреаційного призначення / В. І. Андрейцев, В. В. Максимов, Т. О. Євсюков // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-15973>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).